

Управління структурними інформаційними об'єктами системи аналізу фінансового стану здійснюється і підтримується Програмними модулями, Процедурами, Макросами, Виразами, Командами.

Запропонована комп'ютерна технологія, безумовно, не вирішить усіх проблем аналітично-управлінських функцій і не претендує на повну досконалість, проте є реальним засобом автоматизації процесу аналізу фінансового стану сільськогосподарського підприємства на етапі переходу до нових сучасних інформаційних управлінських систем.

Н. І Цілуйко, аспірант
Київського національного економічного університету

АНАЛІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ (на прикладі молочної промисловості)

На сьогодні молочна промисловість України, перебуваючи в умовах фінансово-економічної кризи 90-х років, як і раніше займає важливе місце у вітчизняній індустрії виробництва продуктів харчування. На її долю припадає близько 15 % обсягу їх реалізації, в грошовому виразі — близько 4 млрд. грн. (за даними 2000 р.). В Україні розміщено 440 підприємств із переробки молока, з них 254 — із виробництва масла і 111 — із виробництва жирного сиру. До складу Національної асоціації «Укрмолпром» входить 381 підприємство, у тому числі 83 є структурними підрозділами, тобто не мають прав юридичної особи [1]. Але все ж мають місце негативні тенденції розвитку молочного виробництва.

Із здобуттям Україною незалежності відбулися зміни суспільно-політичного і економічного стану, які посилили ситуацію в молочному тваринництві і переробній промисловості, вказавши на їх низьку ефективність і неконкурентоздатність в умовах ринкової економіки. Однією з головних причин такого занепаду було те, що в основі концепції їх розвитку лежав хибний (економічно безперспективний) принцип екстенсивності: протягом усіх повоєнних років нарощування обсягів виробництва досягалось в основному за рахунок збільшення поголів'я національного молочного стада, замість того, щоб кардинально вирішувати питання продуктивності корів, тобто іти шляхом інтенсивного розвитку галузі. Загостренню кризи сприяли й незавершені та непослідовні

ринкові реформи, які проводились без урахування галузевої специфіки молочної промисловості.

За останні десять років виробництво продукції з незбираного молока скоротилося у 9,2 раза (з 6432,0 тис. т у 1990 до 698,9 тис. т у 2000 році), а тваринного масла — у 3,3 раза (з 443,8 тис. т у 1990 до 135,4 тис. т у 2000 році).

Причиною зниження виробництва продукції молочної промисловості є насамперед скорочення обсягів переробки сільськогосподарської сировини. Аналіз сировинної бази молокопереробних підприємств свідчить про істотні зміни: значно зменшилось виробництво молока, змінилась структура виробників даної сировини та каналів її збуту, зросли обсяги сировини, яка переробляється в приватних міні-цехах.

Переробні підприємства поступово втрачають свої зв'язки з традиційним партнером — сільським господарством, яке знаходиться у глибокій кризі. Якщо у 1990 р. обсяги виробництва молока становили 24,5 млн тонн (7478 млн грн), то у 2000 р. вони знизились в 1,8 раза і склали 13,3 млн тон (4094 млн грн). Тенденції розвитку молокопереробної промисловості тісно пов'язані з ситуацією в молочному скотарстві.

В колишньому Радянському Союзі молочне скотарство було найбільш розвинутим. У 80-х роках воно одержувало значні субсидії, які становили майже 50 % капіталів, вкладених у сільськогосподарське виробництво, і 80 % коштів, що спрямовувались на щорічне субсидування харчової промисловості. У 1990 році українські поставки молокопродуктів у загальносоюзний фонд досягли 3,5 млн тонн, що становило у грошовому виразі близько 0,9 млрд дол. США. Починаючи з 1991 року країна не в змозі була підтримувати попередній рівень субсидування ні для внутрішнього виробництва, ні для імпорту кормів та їх інгредієнтів. Внаслідок цього значно скоротилося поголів'я корів та знизилась їх продуктивність [2].

На сьогоднішній день молоко виробляється у господарствах з різними формами власності, які мають різну ефективність виробництва. Зокрема у суспільному секторі виробництва помітна тенденція стрімкого падіння обсягів виробництва, зумовлена як скороченням чисельності корів, так і зниженням їх продуктивності. Саме тут протягом 1990—2000 років втрати основного молочного стада склали 3420 тис. голів, чи 40,82 %. У приватному секторі на фоні скорочення поголів'я обсяги виробництва постійно зростають. Так, якщо виробництво молока у 2000 році у сільськогосподарських підприємствах становило 35,1 %, то поголів'я корів

— 45,3 % від загальної кількості. Водночас особисті підсобні господарства, виробляючи 64,6 % загальної кількості молока, мають 54,4 % загального поголів'я корів. Зростання приватного сектора деякою мірою рятує країну від «молочного голоду», але ні в якій мірі не вирішує проблеми створення стійкої сировинної бази для переробної промисловості.

Неврегульованість цінової політики між підприємствами аграрного сектора та промисловості призвела до значних змін у структурі використання ресурсів молока. Якщо в 1990 році для промислової переробки господарствами було продано 73 % від загальних обсягів виробництва молока (17958,0 тис. тон), то в 1995 р. — 35 % (6066,0 тис. тон), а в 2000 р. — 26 % (3335,0 тис. тон). Це зумовлено, в першу чергу, відміною держзамовлення на продукцію, а також тим фактором, що в останні роки сільськогосподарські товаровиробники, крім переробних підприємств, шукають інші маркетингові канали збуту, які більш вигідні для них в кризових умовах існування.

На особливу увагу заслуговує питання переробки молока в невеликих цехах. Таких мікропідприємств на сьогодні близько 500. За рівнем технології, структурою виробництва вони значно поступаються підприємствам молокопереробної промисловості. Їх економічна доцільність носить тимчасовий характер в умовах кризи, неплатежів та інших економічних негараздів. Однак діяльність таких формувань негативно позначається на роботі великих підприємств молочної промисловості, які мають досить значний виробничий потенціал, багаторічні традиції, висококваліфікований персонал. Наявні в Україні потужності молочної промисловості дозволяють переробити за рік 24 млн тон молока. В той же час їх використання при виробництві продукції з незбираного молока становило у 1990 році 87,6 %, а вже в 1997 р. досягло критичного значення — 8,3 %.

При аналізі забезпеченості підприємств матеріальними ресурсами особлива увага приділяється якості використовуваної сировини. Одним із основних параметрів якості молока є вміст у ньому жиру. Закупівельна ціна встановлюється у розрахунку на молоко базисної жирності, тобто оплачується вміст кількості жиру відповідно до норми — 3,4 %. Але рівень якості молока не може визначатися лише одним синтетичним показником — жирністю. Висока якість молока — це належні санітарно-гігієнічні показники, високий вміст білка, вітамінів, мінеральних солей, ферментів тощо.

Комплексна оцінка якості молока здійснюється розподілом за сортами на основі ДЕСТів, які діють в промисловості. Зазначимо, що на сьогодні в Україні при заготівлі молока використовують два стандарти: ДЕСТ 13264—70 та ДЕСТ 13264—88 «Молоко коров'яче. Вимоги при заготівлях». Відповідно до стандарту ДЕ-СТ 13264—70, заготовлене молоко повинно бути незбиране, сві-же і відповідати вимогам санітарно-ветеринарних правил для мо-лочних ферм. За ступенем кислотності, чистоти та бактеріального обсіменіння молоко поділяється на перший і другий сорти та не-сортове.

Як показала практика, цей стандарт має істотні недоліки. То-му ще в колишньому СРСР було розроблено новий ДЕСТ 13264—88. Відповідно до нього молоко розподіляється на сорти — вищий, перший і другий. В новому стандарті значно підвище-ні вимоги щодо бактеріального обсіменіння, кислотності, щіль-ності. Вперше в стандарті введені вимоги щодо вмісту в молоці білка, що значною мірою характеризує біологічну цінність про-дукту. Запровадження ДЕСТу 13264—88 в Україні здійснюється повільними темпами. В 1991 році за цим стандартом було прийн-ято молочними підприємствами лише 2,4 тис. тон молока із заг-ального обсягу 14,6 тис.тон. В 1998 році було прийнято вже 71801 тон, що складає 3,13 % від загального обсягу заготівель, в 1999 р. — 78502 тон чи 4,05 %, а у 2000 р. — 68124 тон чи 4,07 %. При-чому на вищий сорт у 2000 році припадало 38,14 %, на I сорт — 54,63 %, на II сорт — 5,87 %, на III сорт — 1,36 %. Основна ж ма-са молочної сировини приймалась із застосуванням ДЕСТу 13264—70.

В цілому ж в якісній структурі прийнятого молока помічалися негативні тенденції. Якщо в 1990 році середня жирність сирови-ни фіксувалась на рівні 3,48 %, то в 2000 році — 3,39 %. На дода-ток зазначимо, що в останні роки все менша доля припадає на охолоджене до встановленої норми молоко. Ці та деякі інші фак-тори значною мірою впливають на ряд параметрів, які визнача-ють ефективність виробництва на переробних підприємствах.

Базуючись на даних Держкомстату України за 1991—1999 ро-ки, фахівцями була зроблена спроба спрогнозувати обсяги ви-робництва молока на середньострокову перспективу. В основу та-кого прогнозу покладена модель динамічного факторного аналізу (ДФА), розроблена на основі робіт К. Енслейна, Е. Релстона, Г.С. Уїлфа, Л. Б. Лермана, С. Л. Корецького. Попередні результати дослідження, наведені Мостенською Т. Л., — оптимістичні [2]. Молочна промисловість нарощуватиме обсяги сировинних ре-

сурсів: виробництво молока має зрости з 12658,7 тис. тонн у 2000 році до 13429,7 тис. тонн у 2003 р.

В процесі аналізу необхідно приділяти увагу стану складських запасів матеріальних ресурсів. В силу специфіки молочного виробництва запаси сировини на підприємствах відсутні, а тому основна увага в даному напрямку має бути сконцентрована на основних та допоміжних матеріалах, запчастинах тощо. Як показало дослідження, часто фактичні розміри запасів не відповідають нормативним. Значна частина матеріалів не знаходить свого застосування протягом тривалого періоду (півроку, а то й року). Тому з метою уникнення зайвих та непотрібних запасів на підприємствах необхідно постійно переглядати величину поточного, сезонного та страхового запасу матеріалів.

Таким чином, Україна може в повній мірі забезпечувати внутрішній продовольчий ринок якісною молочною продукцією, для чого в неї є необхідні потужності, ресурсний потенціал. Але для сходження на вищі щаблі економічного розвитку та інтеграції до Європи Україна має вирішити проблему достатньої забезпеченості підприємств матеріальними ресурсами.

Література

1. Стан і перспективи розвитку молокопродуктового підкомплексу АПК України. За ред. Шпичака О. М. К.: Інститут аграрної економіки УААН, 1999. — 156 с.

2. Мостенська Т. Л. Проблеми розвитку молочного виробництва в Україні/ Економіка АПК, 2001, № 6.

Л. М. Ченурда, кандидат економічних наук, доцент
Черкаської філії Української академії банківської справи

ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ НАДХОДЖЕНЬ І ВИДАТКІВ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Орієнтуючись на доповідь А. Ф. Павленка і Н.Г. Чумаченка, де обгрунтовані напрями трансформації курсу економічного аналізу, слід погодитися з авторами, що у зв'язку з поділом бухгалтерського обліку на фінансовий та управлінський з'явилася тенденція також економічний аналіз поділити на фінансовий та управлінський [1], наблизивши його до життєвих потреб підприємства.

Сьогодні, в умовах формування ринкової економіки, в умовах перехідного періоду, коли більшість підприємств змінило форму